

เศรษฐกิจการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในภาคใต้

Free Grazing Duck Farming Economy in Southern Thailand

ภาสกร ธรรมโชติ (Pasakorn Thammachote)¹

อารีรัตน์ ทศดี (Areerat Todsadee)²

เจษฎา รัตนวุฒิ (Jessada Rattanawut)³

^{1,2}ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

Ph.D., Lecturer, Department of Economics, Faculty of Liberal Arts and
Management Sciences, Prince of Songkla University SuratThani Campus

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเกษตรกรรม
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี
Asst. Prof., Dr., Department of Agricultural Science and Technology, Faculty of
Science and Industrial Technology, Prince of Songkla University SuratThani Campus

E-mail: pasakorn.t@psu.ac.th

Received: 30 October 2018

Revised: 15 December 2018

Accepted: 18 January 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องเศรษฐกิจการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) เศรษฐกิจการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งซึ่งครอบคลุมการวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งลักษณะการผลิต ต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง (2) ศึกษาปัจจัยเสี่ยงและรูปแบบการปรับตัวต่อปัจจัยเสี่ยงของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งโดยการวิจัยเป็นแบบผสมทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเชิงปริมาณใช้การเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบความน่าจะเป็นโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา จำนวน 124 ครัวเรือน เครื่องมือวิจัยใช้แบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาพื้นฐานและสถิติเชิงอ้างอิงและการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และประชุมกลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ศึกษาจำนวน 12 คน ผลการวิจัยพบว่า ความเสี่ยงหลักที่เกิดขึ้นทางเกษตรกรรมของการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเป็นความเสี่ยงทางด้านการผลิตปัจจัยเสี่ยงหลักที่ส่งผลกระทบต่อ การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งและรูปแบบการปรับตัวประกอบด้วย (1) การลดลงของพื้นที่นาและแหล่งน้ำ (2) ที่นาขาดความอุดมสมบูรณ์ของอาหาร ในส่วนของรูปแบบการปรับตัวไม่หลากหลายโดยส่วนใหญ่เป็นการปรับตัวระยะสั้น

คำสำคัญ: เป็ดไล่ทุ่ง, ความเสี่ยง, การปรับตัว

Abstract

This study focused on current production situations and risks in Thai traditional agriculture by selecting freegrazing duck farming in southern Thailand as a case study. The objectives of this study were (1) to study the free-grazing duck farming economy which covers socio-economic status, production and cost and benefits analysis of free-grazing duck farming (2) to assess risks and free grazing duck farmers' adaption methods which help mitigate or alleviate risks in free-grazing duck farming in Southern Thailand. This study applied a mixed method approach to examine free grazing duck farming economy in southern Thailand. The study surveyed data from 124 free-grazing duck farmers in three provinces which were Nakhon Sri Thammarat, Phattalung and Songkhla Provinces. The in-depth interviews and focus group with 12 free-grazing duck farmers and stakeholders in free-grazing duck farming were conducted to assess risks and identify adaptation methods which help mitigate or alleviate risks in free-grazing duck farming.

This study found that overall production risk was major risk in free-grazing duck farming. Limitation of rice field and availability of free-grazing duck's food in the rice fields

were two major threats in free-grazing duck farming. Finally, the adaptation methods were limited and mostly were short turn adaptation methods.

Keywords: Free Grazing Duck, Risk, Adaptation

บทนำ

การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเป็นอาชีพที่มีการเลี้ยงมาอย่างยาวนานโดยเฉพาะในชนบทของไทย การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งนับได้ว่าเป็นวิถีชีวิตของเกษตรกรไทย โดยเกษตรกรจะปล่อยเป็ดในทุ่งนาที่เพิ่งเก็บเกี่ยวเสร็จเพื่อให้เป็ดกินเมล็ดข้าวที่อยู่ในทุ่งนาและหอยเชอร์รี่ ซึ่งเป็นการช่วยลดค่าอาหารเป็ด ในขณะที่เดียวกันชาวนาได้ประโยชน์จากการที่เป็ดกินหอยเชอร์รี่ช่วยลดจำนวนศัตรูของต้นข้าว มูลเป็ดยังช่วยปรับปรุงดิน ซึ่งจะช่วยลดการใส่ปุ๋ยของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โดยทั่วไปแหล่งที่สำคัญในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งจะอยู่ในพื้นที่ที่มีการทำนาเป็นอาชีพหลัก การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งส่วนใหญ่มีการเลี้ยงกันมากในภาคกลาง รองลงมาได้แก่ ภาคใต้โดยในส่วนของภาคใต้จังหวัดพัทลุงเป็นจังหวัดที่มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งมากที่สุด รองลงมาได้แก่ นครศรีธรรมราช และสงขลา ตามลำดับ (กรมปศุสัตว์, 2557)

เนื่องจากสภาพชนบทของไทยในปัจจุบันเริ่มเปลี่ยนเป็นสังคมเมืองและมีการเจริญเติบโตในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงการปลูกข้าวไปเป็นการปลูกพืชชนิดอื่น ทำให้เกษตรกรมีความสนใจในอาชีพการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งลดลง ประกอบกับการระบาดของไข้หวัดนกในประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา ได้ส่งผลกระทบต่อ การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งซึ่งเป็นวิถีการเลี้ยงดั้งเดิมของไทย (Tiensin et al., 2005) และส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง การแพร่ระบาดของไข้หวัดนกได้ส่งผลให้เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งบางส่วนเลิกการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง นอกจากนี้การระบาดของไข้หวัดนกทำให้เกิดทัศนคติเชิงลบจากประชาชนทั่วไปต่อการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง (กรมปศุสัตว์, 2555) ประกอบกับแผนยุทธศาสตร์ในการแก้ไข ปัญหาโรคไข้หวัดนกของคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขสถานการณ์ไข้หวัดนกในช่วงปี พ.ศ. 2548-2550 มีนโยบายที่ส่งเสริมให้ปรับการเลี้ยงเป็ดเข้าสู่ระบบฟาร์มปิดเพื่อการควบคุมไข้หวัดนกที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามนโยบายดังกล่าวไม่ได้รับความร่วมมือจากเกษตรกรมากนัก

การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ประกอบไปด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันและมีความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ค่อนข้างซับซ้อน (ทวีศักดิ์ ส่งเสริม, 2551) ผลตอบแทนของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งขึ้นอยู่กับผลผลิตไข่ ความสะอาด และต้นทุน ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการเลี้ยง ผลตอบแทนหลักของการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งคือ การขายเป็ดสาว การขายเป็ดปลดระวาง และการขายไข่เป็ด โดยระบบตลาดของเป็ดไล่ทุ่งมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วนที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น โรงฟักไข่ โรงเชือด กลุ่มผู้ค้าไข่ และเจ้าแกเป็ด

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในปัจจุบันการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งมีความจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด สภาพการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทำให้เกิดความเสี่ยงต่อระบบการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง โดยความเสี่ยงต่อระบบการผลิตเปิดไล่ทุ่ง ประกอบไปด้วย ความเสี่ยงทางด้านการผลิต ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โรคระบาด แหล่งอาหารพื้นที่เลี้ยงตามธรรมชาติเริ่มลดลง และมีอยู่อย่างจำกัดซึ่งความเสี่ยงในเชิงสถาบัน สืบเนื่องจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง ความเสี่ยงทางด้านราคา ซึ่งเกิดจากความผันผวนของราคาขายหรือราคาของปัจจัยการผลิต (กรมปศุสัตว์, 2555) ความเสี่ยงทางการเงิน ซึ่งเป็นผลจากการเข้าถึงแหล่งทุนหรือการกู้ยืมเงินมาเพื่อลงทุน ซึ่งปัจจัยเสี่ยงที่กล่าวมาในข้างต้นกำลังส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง

งานวิจัยชิ้นนี้เล็งเห็นความสำคัญของการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งซึ่งเป็นวิถีดั้งเดิมของเกษตรกรไทยรวมทั้งเกษตรกรในภาคใต้ที่กำลังจะสูญหายและได้รับผลกระทบจากปัจจัยเสี่ยงด้านต่าง ๆ ทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเศรษฐกิจการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งในภาคใต้ ซึ่งครอบคลุมการศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง ลักษณะการผลิต ต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง และการศึกษาปัจจัยเสี่ยงและรูปแบบการปรับตัวต่อปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นของเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่งเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่งและส่งเสริมการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งให้เหมาะสมกับปัจจัยในพื้นที่ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาเศรษฐกิจการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง ได้แก่ การศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง ลักษณะการผลิต ต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งในภาคใต้
2. ศึกษาปัจจัยเสี่ยงและแนวทางการปรับตัวต่อปัจจัยเสี่ยงของเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่งในภาคใต้

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเศรษฐกิจการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งในภาคใต้ โดยการศึกษาเศรษฐกิจการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งครอบคลุมการวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง รูปแบบการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง ต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง ปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อรายได้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง และรูปแบบการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่งต่อปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้น

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บททวนวรรณกรรม

การเลี้ยงเปิดแบบโล่ง (Free-grazing or nomadic system) หมายถึง การเลี้ยงเปิดโดยมีวัตถุประสงค์ การเลี้ยงเพื่อการค้า แต่มีลักษณะการเลี้ยงที่แตกต่างไปจากการเลี้ยงลักษณะอื่น ๆ (ทวีศักดิ์ ส่งเสริม, 2550) โดยการไล่ฝูงเปิดไปตามแหล่งที่มีอาหาร ซึ่งอาจจะเป็นทุ่งนาที่เพิ่งเก็บเกี่ยวเสร็จซึ่งมีข้าวตกหล่นอยู่ หรือตาม แหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งหาอาหารหลักของเปิดโล่ง ดังนั้น จึงมีการเปลี่ยนสถานที่เลี้ยงอยู่ตลอดเวลา ตามช่วงระยะเวลาของการทำนา โดยเฉพาะหลังเก็บเกี่ยวข้าว ผู้เลี้ยงเปิดโล่งจะต้องก่อกองไฟให้แข็งแรง เสียก่อน ประมาณ 1-2 สัปดาห์ โดยให้อาหารเสริมในตอนเช้าหรือตอนเย็นก่อนที่จะนำมาเลี้ยงปล่อยทุ่ง ปล่อยให้ลูกเปิดหาอาหารกินเอง (ประภากร ธารฉาย, 2553)

การเลี้ยงเปิดโล่งมีความสำคัญต่อระบบนิเวศน์วิทยาในนาข้าว เนื่องจากอาหารของเปิดคือ ข้าวตก และหอยเชอรี่ซึ่งทำให้นาข้าวเสียหาย ดังนั้น เปิดโล่งจึงมีส่วนสำคัญในการกำจัดศัตรูข้าวและให้ปุ๋ยจากมูล เป็นการพึ่งพากันระหว่างชาวนาและเจ้าของเปิด (ธัญธร จรรย์ยานนท์ และคณะ, 2549) และหากอาชีพใด อาชีพหนึ่งลดหรือเลิกไปก็จะส่งผลกระทบต่ออีกอาชีพเนื่องจากต่างเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่การผลิต

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเปิดโล่งโดยส่วนใหญ่เป็นงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเลี้ยงเปิดโล่ง ต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงเปิดโล่ง และการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงเปิดโล่ง กับการเลี้ยงเปิดแบบอื่น ๆ ธัญธร จรรย์ยานนท์ และคณะ (2549) พบว่า การเลี้ยงเปิดโล่งแบ่งเป็น 4 กลุ่ม

ได้แก่กลุ่มที่ 1 เริ่มเลี้ยงลูกเปิดแรกเกิดถึงชายเปิดสาวเริ่มไข่ กลุ่มที่ 2 เริ่มเลี้ยงลูกเปิดแรกเกิดถึงเก็บไข่จำหน่าย และจำหน่ายเปิดปลดระวาง กลุ่มที่ 3 เริ่มเลี้ยงลูกเปิดแรกเกิดถึงแบ่งขายเปิดสาวส่วนหนึ่งเปิดที่เหลือเก็บไข่จำหน่ายและจำหน่ายเปิดปลดระวาง และกลุ่มที่ 4 เริ่มเลี้ยงเปิดสาวเริ่มไข่ถึงเก็บไข่ขายและจำหน่ายเปิดปลดระวาง

การเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งให้ผลตอบแทนดีกับเกษตรกรโดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับ การเลี้ยงแบบอื่น ๆ โดยงานศึกษาของไพโรจน์ เสงแสงชัย (2549) พบว่า ต้นทุนการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งให้ผลตอบแทนดีกว่าการเลี้ยงเปิดแบบอื่น ๆ โดยได้ทำการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการเลี้ยงเปิดแบบฟาร์มปล่อยลานและแบบไล่ทุ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การเลี้ยงเปิดแบบไล่ทุ่งให้ผลตอบแทนที่ดีกว่าการเลี้ยงเปิดแบบฟาร์มปล่อยลาน ในขณะที่คุณพร เต็มปิยะพล สุวิชา เกษมสุวรรณ และวราพร พิมพ์ประไพ (2555) พบว่า การเลี้ยงแบบโรงเรือนในจังหวัดสุพรรณบุรี ออยุธยา และนครปฐม แม้จะให้รายได้จากการขายไข่เปิดเป็นเวลา 3 เดือนมากกว่าการเลี้ยงแบบไล่ทุ่งแต่ต้นทุนในการเลี้ยงสูงกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น เมื่อคำนวณกำไรสุทธิต่อฟองและกำไรสุทธิต่อต้นทุนการเลี้ยงเปิดแบบไล่ทุ่งจะให้ผลตอบแทนสูงกว่าการเลี้ยงแบบโรงเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ชิตชนก สินธุสุวรรณ (2556) ศึกษาการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งในจังหวัดปทุมธานี พบว่า มีการแย่งพื้นที่แปลงนาที่เป็นแหล่งอาหารในการเลี้ยงเปิดและเปิดกินสารเคมีที่ตกค้างในแปลงนา ธัญญธร จรรย์ยานนท์ และคณะ (2549) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งทั้งในเปิดไข่และเปิดเนื้อพบว่า มีความคล้ายคลึงกันคือ พื้นที่ในการเลี้ยงจำกัดพันธุ์เปิดหายาก แรงงานหายาก คนงานที่เลี้ยงในทุ่งทำงานไม่นานและไม่ค่อยซื้อสัตย์ อาหารสำเร็จรูปราคาแพง อาหารในทุ่งมีน้อยสารเคมีตกค้างในทุ่งนาผลผลิตราคาตกต่ำในช่วงโรคไข้หวัดนก ระบาดการเคลื่อนย้ายไปที่อื่นทำไม่ได้ เงินทุนน้อยต้องกู้เงินนอกระบบ ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ทางวิชาการในการเลี้ยงเปิด ปัญหาไข้หวัดนกเป็นอุปสรรคในการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง

ในส่วนของงานศึกษาด้านปัจจัยเสี่ยงในการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เป็นการศึกษาด้านโรคระบาด โดยเฉพาะ โรคไข้หวัดนก Tiensin et al. (2005) ระบุว่าในปี พ.ศ. 2547 มีการระบาดของไข้หวัดนก 60 จังหวัด ใน 76 จังหวัดของประเทศไทย และสัตว์ปีกที่พบว่าเป็นไข้หวัดนกส่วนใหญ่ (ร้อยละ 83) คือ ไก่พื้นเมืองและเป็ด และพื้นที่ที่พบการระบาดอยู่ในพื้นที่ภาคกลาง ภาคเหนือตอนล่าง และภาคตะวันออก จากการระบาดของโรคไข้หวัดนกในประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่า เปิดไล่ทุ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้เกิดการแพร่กระจายของโรคไข้หวัดนก กรรณิกา อูสสาสาร (2555) ระบุว่า เปิดไล่ทุ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการระบาดของโรคไข้หวัดนก เนื่องจากพื้นที่ที่มีประชากรเปิดไล่ทุ่งมากจะทับซ้อนกับพื้นที่ที่มีจำนวนสัตว์ปีกสูงเสียมมาก ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่เกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่งจะต้องปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ เพื่อให้อยู่รอดได้

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นแบบผสมทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเชิงปริมาณใช้การเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา จำนวน 124 ครัวเรือน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบความน่าจะเป็น โดยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาพื้นฐานประกอบด้วย ความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าสูงสุด ต่ำสุด สถิติอ้างอิง และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาสัมภาษณ์เชิงลึก และประชุมกลุ่มย่อยเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ปศุสัตว์อำเภอ และปศุสัตว์จังหวัดในพื้นที่ศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง จำนวน 124 ครัวเรือน จาก 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพัทลุง จำนวน 76 ครัวเรือน จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 27 ครัวเรือน และจังหวัดสงขลา จำนวน 21 ครัวเรือน เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบความน่าจะเป็นโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เนื่องจากการเก็บข้อมูลต้องเก็บข้อมูลเชิงลึกที่มีรายละเอียดค่อนข้างมากจากผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม การประชุมกลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 12 คน ประกอบไปด้วย เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ปศุสัตว์อำเภอ และปศุสัตว์จังหวัดในพื้นที่ศึกษา

การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ การรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ใช้ข้อมูลจากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิดที่ผ่านการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิจาก สกว. และสถาบันคลังสมองของชาติ รายละเอียดแบบสอบถามและงานวิจัยดูเพิ่มเติมจากภาสกร ธรรมโชติ, เกษภา รัตน์วุฒิ และอารีรัตน์ ทศดี (2559)

โดยแบบสอบถามมีโครงสร้างข้อมูลที่สำรวจประกอบไปด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง

ตอนที่ 2 แหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง

ตอนที่ 3 รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง หนี้สินและการออม

ตอนที่ 4 ต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง

ตอนที่ 5 ปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อ การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง

ตอนที่ 6 รูปแบบการปรับตัวต่อความเสี่ยงในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง

ในขณะเดียวกันยังมีการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการจัดประชุมกลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ปศุสัตว์อำเภอ และปศุสัตว์จังหวัด

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) รวบรวมจากการค้นคว้าเอกสาร หนังสือ งานวิจัย เอกสารวิชาการ และเอกสารเผยแพร่อื่น ๆ รวมทั้งข้อมูลจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ กรมปศุสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด เป็นต้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ การศึกษาครั้งนี้มีการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบไปด้วย

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้อ 1 เศรษฐกิจการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ครอบคลุมการวิเคราะห์ ข้อมูลสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ลักษณะการผลิต ต้นทุนและผลตอบแทนโดยใช้สถิติพรรณนาพื้นฐานประกอบด้วย ความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าสูงสุด ต่ำสุด และสถิติเชิงอ้างอิง

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้อ 2 ศึกษาปัจจัยเสี่ยงและรูปแบบการปรับตัวต่อความเสี่ยงของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอ้างอิงและการวิเคราะห์เนื้อหา การสัมภาษณ์เชิงลึก และประชุมกลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งประกอบไปด้วย เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ปศุสัตว์อำเภอ และปศุสัตว์จังหวัดในพื้นที่ศึกษาจำนวน 12 คน เพื่อศึกษารูปแบบในการปรับตัวต่อความเสี่ยงของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง

ผลการวิจัย

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง

จากการสำรวจพบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 63.7 เป็นเพศหญิงจำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 36.7 โดยส่วนใหญ่เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง กลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพสมรส จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 87.10 ระดับการศึกษาของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 48.4 รองลงมาจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 33.9 ระดับต่ำกว่าประถมศึกษา จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10.5 ระดับอนุปริญญา จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6

อายุของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง กลุ่มตัวอย่างโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 48.54 ปี ในขณะที่เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์ในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งโดยเฉลี่ย 9.43 ปี สมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งกลุ่มตัวอย่างมีประมาณ 4 คนต่อครัวเรือน

เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ประกอบอาชีพการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเป็นอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 50.8 และเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเป็นอาชีพเสริม คิดเป็นร้อยละ 49.2 สาเหตุที่เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งหันมาเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 58.5 เห็นว่าการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้ดี รองลงมาสาเหตุอื่น ๆ เช่น ทำนาขาดทุน ไม่มีงานอื่นทำเป็นอาชีพเสริม พื้นที่เหมาะสม เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 20.1 และเลี้ยงตามเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 18.9 เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 54.0 ระบุว่ารายได้ที่ได้จากการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งสามารถยังชีพได้และมีเหลือเก็บ ร้อยละ 43.5 ของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง กลุ่มตัวอย่างระบุว่า การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งมีรายได้พอที่จะยังชีพ

แหล่งที่มาหลักของรายได้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งก่อนหักค่าใช้จ่ายมาจากภาคเกษตร คิดเป็นร้อยละ 95.17 ของรายได้รวมของครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง รายได้นอกภาคเกษตร โดยเฉลี่ย 20,396.77 บาทต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 4.83 ของรายได้รวมของครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง รายได้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในภาคเกษตรส่วนใหญ่มาจากการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งคิดเป็นร้อยละ 79.39 การปลูกพืช ร้อยละ 17.51 และการเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ ร้อยละ 3.10

ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคและบริโภคในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมาของครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง หมวดค่าใช้จ่ายที่สูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ค่าอาหารสด คิดเป็นร้อยละ 26.47 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด ค่าเล่าเรียนการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 19.87 และค่าโดยสารและค่าน้ำมันที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คิดเป็นร้อยละ 17.80 นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายด้านสังคม คิดเป็นร้อยละ 15

สำหรับภาวะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง พบว่า ร้อยละ 78.2 มีหนี้สิน ในขณะที่เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งร้อยละ 21.8 ไม่มีหนี้สิน โดยวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมหนี้สินโดยส่วนใหญ่ เป็นการกู้ยืมเพื่อการเกษตร เพื่อนำไปลงทุนในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง คิดเป็นร้อยละ 59.7 รองลงมา ได้แก่ การกู้ยืมไปสร้างบ้านที่อยู่อาศัย ร้อยละ 9.7 ใช้จ่ายในครอบครัวร้อยละ 5.6 การซื้อที่ดิน ร้อยละ 3.2 ตามลำดับ

การออมของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งกลุ่มตัวอย่าง จากการสำรวจพบว่า ร้อยละ 53.23 ของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งมีการออม ในขณะที่เดียวกันร้อยละ 46.77 ของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง กลุ่มตัวอย่างไม่มีการออม

ลักษณะการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง โดยส่วนใหญ่พบว่า ร้อยละ 91.1 เป็นการเลี้ยงเป็ดบนที่นาคนอื่น มีเพียงส่วนน้อยคิดเป็นร้อยละ 8.9 ที่ใช้พื้นที่ของตนเองในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ในกรณีการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งบนที่นาคนอื่น ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งกับเจ้าของที่นาเป็นไปอย่างไม่เป็นทางการ โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 75.80 มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตไข่เป็ดของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในลักษณะเป็นการให้โดยความสมัครใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ร้อยละ 22.58 ไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ และไม่จำเป็นต้องแลกเปลี่ยนไข่เป็ดกับการเข้าไปใช้พื้นที่นาในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง

เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง โดยส่วนใหญ่เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในพื้นที่นาของคนอื่น โดยการตัดสินใจว่าจะเลือกพื้นที่ไหนที่เหมาะสมกับการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเลือกพื้นที่ในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งมากที่สุด คือ ความอุดมสมบูรณ์ของอาหารในที่นาที่เกษตรกรจะใช้ในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง คิดเป็นร้อยละ 85.5 รองลงมาได้แก่ การอยู่ใกล้แหล่งน้ำและลุ่มน้ำ คิดเป็นร้อยละ 82.3 และรอบการทำนาเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งนำมาตัดสินใจว่าควรจะนำเป็ดไล่ทุ่งเข้าไปเลี้ยงในพื้นที่ไหน คิดเป็นร้อยละ 63.7

การเข้าไปติดต่อใช้พื้นที่นากับเจ้าของพื้นที่นาเพื่อที่จะนำเป็ดไล่ทุ่งมาเลี้ยง เกษตรกรโดยส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 58.1 เข้าไปติดต่อโดยดำเนินการผ่านทางเครือญาติและครอบครัวที่มีอาชีพเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งด้วยกัน เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ร้อยละ 37.9 ระบุว่าเข้าไปติดต่อโดยผ่านเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งที่มีการนำเป็ดไล่ทุ่งไปเลี้ยงอยู่ก่อนแล้วในพื้นที่ และเจ้าของพื้นที่นาติดต่อให้เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งนำไปเลี้ยงในที่นาของตนเองคิดเป็นร้อยละ 27.4

ในภาพรวมเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง พบว่า มีจำนวนเป็ดไล่ทุ่งที่เลี้ยงแตกต่างกันออกไป โดยจำแนกกลุ่มเกษตรกรตามจำนวนเป็ดไล่ทุ่งที่เลี้ยงเกษตรกรส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 48.39 เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งอยู่ในช่วง 500-1,000 ตัว รองลงมาเกษตรกรคิดเป็นร้อยละ 26.61 เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในช่วง 1,000-2,000 ตัว เกษตรกรคิดเป็นร้อยละ 16.13 เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งต่ำกว่า 500 ตัว โดยมีจำนวนเป็ดโดยเฉลี่ยในการเลี้ยง 1 รอบจำนวน 1,188.60 ตัว

แรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งโดยส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 94.35 ใช้แรงงานในครัวเรือน มีเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ร้อยละ 5.64 จ้างแรงงานนอกครัวเรือนเพิ่ม ซึ่งการจ้างแรงงานนอกครัวเรือนจะพบในกรณีที่ผู้เลี้ยงมีจำนวนเป็ดในฝูงค่อนข้างมาก พันธุ์เป็ดที่มีการเลี้ยงมากที่สุดร้อยละ 87.9 ของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งพันธุ์ผสมระหว่างกากิแคมเบลล์กับพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งพันธุ์พื้นเมืองโดยส่วนใหญ่เป็นพันธุ์พื้นเมืองสุพรรณบุรี รองลงมาได้แก่ พันธุ์พื้นเมืองคิดเป็นร้อยละ 4.0 และร้อยละ 7.30 ขอเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งระบุว่าไม่ทราบสายพันธุ์พื้นเมืองคิดเป็นร้อยละ 7.30

จากการศึกษารูปแบบการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในพื้นที่ศึกษาสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะการเลี้ยง ดังนี้

ลักษณะการเลี้ยงแบบที่ 1

การเลี้ยงโดยซื้อลูกเป็ดมาเลี้ยงจนออกไข่จนถึงเก็บไข่จำหน่ายและจำหน่ายเป็ดปลดระวาง รอบการเลี้ยงโดยเฉลี่ยประมาณ 3 ปี เป็ดจะออกไข่ครั้งแรกโดยเฉลี่ยเมื่อนำมาเลี้ยงได้เป็นระยะเวลา 4-5 เดือนถึงจะออกไข่ โดยใน 1 เดือน เป็ดจะออกไข่โดยเฉลี่ย 25 วัน ในปีแรกมีระยะเวลาออกไข่โดยเฉลี่ย 8 เดือนโดยผลผลิตไข่ที่ได้คิดเป็นร้อยละ 90 ของจำนวนเป็ดที่เลี้ยงในแต่ละรอบ ในปีที่ 2 และปีที่ 3 ผลผลิตไข่ที่ได้คิดเป็นร้อยละ 70 และ 60 ของจำนวนเป็ดที่เลี้ยงในแต่ละรอบตามลำดับ จึงจำหน่ายเป็ดปลดระวาง

ลักษณะการเลี้ยงแบบที่ 2

การเลี้ยงโดยซื้อลูกเป็ดเลี้ยงจนเป็ดสาวจึงแบ่งขายเป็ดสาวส่วนหนึ่ง เป็ดที่เหลือเก็บไข่จำหน่ายจนเป็ดปลดระวาง รอบการเลี้ยงโดยเฉลี่ยประมาณ 3 ปี โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งจะแบ่งเป็ดสาวส่วนหนึ่งขายใน 4-5 เดือนแรกของรอบการเลี้ยง ซึ่งการเตรียมเป็ดสาวที่จะแบ่งขายเกษตรกรต้องให้อาหารเป็ดในช่วง 4-5 เดือนแรก เพื่อให้เป็ดมีสุขภาพสมบูรณ์พร้อมที่จะแบ่งขายและให้ผลผลิตไข่เป็ดส่วนที่เหลือจากการแบ่งขายเกษตรกรจะเลี้ยงเพื่อจำหน่ายผลผลิตไข่และขายเป็ดปลดระวาง โดยผลผลิตไข่ที่ได้ในปีแรกคิดเป็นร้อยละ 90 ของจำนวนเป็ดที่เลี้ยง ในปีที่ 2 และปีที่ 3 ผลผลิตไข่ที่ได้คิดเป็นร้อยละ 70 และ 60 ตามลำดับ จึงจำหน่ายเป็ดปลดระวาง

ลักษณะการเลี้ยงแบบที่ 3

การเลี้ยงโดยซื้อเป็ดสาวมาเลี้ยงจนออกไข่และจำหน่ายเป็ดปลดระวาง รอบการเลี้ยงโดยเฉลี่ยประมาณ 2 ปี โดยใน 1 เดือนแรกเป็ดสาวส่วนใหญ่จะไม่ออกไข่ จึงต้องรอให้เป็ดปรับตัวเป็นระยะเวลาประมาณ 1-1.5 เดือน ก่อนออกไข่ แล้วจึงนำไปเลี้ยงแบบไล่ทุ่ง โดยในปีแรกไข่จะออกประมาณ 11 เดือนผลผลิตไข่คิดเป็นร้อยละ 90 ของจำนวนเป็ดที่เลี้ยง และปีที่ 2 ผลผลิตไข่คิดเป็นร้อยละ 70 แล้วจึงจำหน่ายเป็ดปลดระวาง

ลักษณะการเลี้ยงแบบที่ 4

การเลี้ยงโดยซื้อเปิดปลดระวางมาเลี้ยง ซึ่งเป็นการเลี้ยงที่เกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดโล่งในภาคใต้นิยมเลี้ยง เนื่องจากต้นทุนในการเลี้ยงต่ำ รอบการเลี้ยงโดยเฉลี่ยประมาณ 1 ปี และจำหน่ายเปิดปลดระวาง ลักษณะการเลี้ยงแบบนี้เกษตรกรได้ผลผลิตไขทันทีเมื่อซื้อเปิดปลดระวางมาเลี้ยง

ลักษณะการเลี้ยงเปิดโล่งกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เกษตรกรโดยส่วนใหญ่ร้อยละ 52.42 ซื้อเปิดปลดระวางมาเลี้ยง โดยการเลี้ยงเปิดปลดระวางจะใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงสั้นกว่าลักษณะการเลี้ยงเปิดแบบอื่น รองลงมาเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 21.77 ซื้อลูกเปิดเลี้ยงจนออกไขจนถึงเก็บไข่จำหน่ายและจำหน่ายเปิดปลดระวาง การเลี้ยงในลักษณะนี้จะซื้อลูกเปิดมาเลี้ยงจนกระทั่งออกไขและปลดระวางเมื่อถึงระยะเวลาอันควร ร้อยละ 19.35 ของเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดโล่ง เลี้ยงโดยซื้อเปิดสาวมาเลี้ยงจนออกไขและจำหน่ายเปิดปลดระวาง และร้อยละ 6.45 เลี้ยงโดยซื้อลูกเปิดมาเลี้ยงจนเป็นเปิดสาวแล้วจึงแบ่งขายเปิดสาวส่วนหนึ่งเปิดที่เหลือเก็บไข่จำหน่ายจนปลดระวาง

ต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงเปิดโล่ง

จากการสำรวจเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดโล่งกลุ่มตัวอย่างใน 1 รอบการเลี้ยง พบว่า ต้นทุนในการเลี้ยงเปิดโล่งประกอบด้วยต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่ ในส่วนของต้นทุนผันแปร พบว่า ต้นทุนหลักเป็นค่าอาหารเปิด รองลงมาได้แก่ อาหารเสริมซึ่งประกอบด้วย วิตามิน ข้าวเปลือก หญ้าขี้หนุ ซึ่งจะต้องทำการซื้อให้เปิดกินในช่วงที่เป็นลูกเปิด และค่าลูกเปิด เปิดสาว หรือเปิดปลดระวาง ตามลำดับ โดยการเลี้ยงเปิดในลักษณะที่ 3 มีต้นทุนรวม (บาท/ รอบ/ ตัว) มากที่สุด 209.81 บาท/ รอบ/ตัว รองลงมาได้แก่ การเลี้ยงเปิดในลักษณะที่ 2 มีต้นทุนรวม 111.20 บาท/ รอบ/ ตัว การเลี้ยงเป็นในลักษณะที่ 4 มีต้นทุนรวม 86.19 บาท/ รอบ/ ตัว และการเลี้ยงเปิดในลักษณะที่ 1 มีต้นทุนรวม 75.76 บาท/ รอบ/ ตัว

ตารางที่ 1 ต้นทุนในการเลี้ยงเปิดโล่งแบ่งตามลักษณะการเลี้ยง

ต้นทุน	ค่าเฉลี่ย (บาท/ รอบ/ ตัว) ตามลักษณะการเลี้ยงเปิดโล่ง			
	ลักษณะที่ 1	ลักษณะที่ 2	ลักษณะที่ 3	ลักษณะที่ 4
ต้นทุนผันแปร				
1. ค่าลูกเปิด/ เปิดสาว/ เป็นปลดระวาง	25.4	25.77	119.67	67.97
2. ค่าขนส่งจากโรงฟักไข่	0.57	0.03	0.07	0.48
3. ค่าอาหารเปิด	23.89	57.06	25.36	5.16
4. ค่าอาหารเสริม (วิตามิน, ข้าวเปลือก, หญ้าขี้หนุ)	10.42	11.02	18.91	6.39

ต้นทุน	ค่าเฉลี่ย (บาท/ รอบ/ ตัว) ตามลักษณะการเลี้ยงเปิดไหล่ทุ่ง			
	ลักษณะที่ 1	ลักษณะที่ 2	ลักษณะที่ 3	ลักษณะที่ 4
5. ค่ายา/ วัคซีน ในการป้องกันรักษาโรค (วัคซีนกาฬโรค, วัคซีนอหิวาต์, วัคซีนอื่นๆ)	6.24	10.19	7.23	3.27
6. ค่าน้ำ	0.52	0.09	2.33	0.11
7. ค่าไฟฟ้า	0.96	0.8	0.03	0.07
8. ค่าจ้างแรงงานในการเลี้ยงเปิด	4.47	5.04	29.29	0.62
9. ค่าอื่น ๆ (ค่ารถบรรทุกเปิด, น้ำมันสำหรับการสูบน้ำ, ซ็อลูกเปิดเพิ่ม)	0.11	0.51	0.94	0.41
ต้นทุนคงที่				
1. ค่าเช่าที่ดิน (ถ้ามี)	0.11	0.00	0.00	0.00
2. ค่าโรงเรือน	0.77	0.00	0.83	0.24
3. ค่าอุปกรณ์ต่าง ๆ (ตาข่าย รางน้ำ รางอาหาร หลอดไฟ อื่น ๆ)	2.27	0.69	5.16	1.29
4. ค่าอื่น ๆ (ค่าจ้างขนเปิด ฟาง เหล็กกันสุนัข)	0.04	0.00	0.00	0.19
ต้นทุนรวม(บาท/ รอบ/ ตัว)	75.76	111.20	209.81	86.19

หมายเหตุ การคิดต้นทุนการเลี้ยงในแบบต่าง ๆ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 คือ ซ็อลูกเปิดเลี้ยงจนออกไข่ เก็บไข่จำหน่ายและจำหน่ายเปิดปลดระวาง ไข่เปิดจะออกครั้งแรกใน เดือนที่ 4 และให้ผลผลิตร้อยละ 90 ปีที่ 2 ให้ผลผลิตร้อยละ 70 และปีที่ 3 ให้ผลผลิตร้อยละ 60 ระยะเวลาในการเลี้ยง 1 รอบโดยเฉลี่ย 3 ปี

ลักษณะที่ 2 คือ ซ็อลูกเปิดเลี้ยงจนเป็นเปิดสาว และแบ่งขายเป็นสาวส่วนหนึ่ง และเก็บไว้เลี้ยงเองจนเป็นเปิดปลดระวาง ใช้ระยะเวลาในการแบ่งขายเปิดสาว 4 เดือน และเลี้ยงเปิดส่วนที่เหลือจนอายุ 3 ปี (เดือนที่ 4 ให้ผลผลิตร้อยละ 90 ปีที่ 2 ให้ผลผลิตร้อยละ 70 และปีที่ 3 ให้ผลผลิตร้อยละ 60 ระยะเวลาในการเลี้ยง 1 รอบโดยเฉลี่ย 3 ปี)

ลักษณะที่ 3 คือ ซ็อลูกเปิดสาวมาเลี้ยงจนออกไข่และจำหน่ายเปิดปลดระวาง การซ็อลูกเปิดสาวมานั้นกว่าจะออกไข่เปิดต้องใช้ระยะเวลาในการปรับตัว 1 เดือน (ให้ผลผลิตร้อยละ 90 ปีที่ 2 ให้ผลผลิต ร้อยละ 70 และปีที่ 3 ให้ผลผลิตร้อยละ 60 ระยะเวลาในการเลี้ยง 1 รอบโดยเฉลี่ย 2 ปี)

ลักษณะที่ 4 คือ ซื่อเปิดปลดระวางมาเลี้ยง ให้ผลผลิตไข่ประมาณ 1 รอบ ระยะเวลาในการเลี้ยง 1 ปี ผลตอบแทนจากการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งแตกต่างกันออกไปตามลักษณะการเลี้ยง การเลี้ยงลักษณะที่ 1 มีรายได้จากการขายไข่เปิดและขายเปิดปลดระวาง รายได้เฉลี่ย 1,265.92 บาท/ รอบ/ ตัว การเลี้ยงลักษณะที่ 2 มีรายได้จากการขายเปิดสาว ขายไข่เปิดและขายเปิดปลดระวาง รายได้เฉลี่ย 1,063.9 บาท/รอบ/ ตัว การเลี้ยงลักษณะที่ 3 มีรายได้จากการขายไข่เปิดและเปิดปลดระวาง รายได้เฉลี่ย 1,423.01 บาท/ รอบ/ ตัว และการเลี้ยงลักษณะที่ 4 รายได้ที่ได้จากการขายไข่เปิดและ รายได้จากการขายเปิดปลดระวางเฉลี่ยต่อรอบ 512.55 บาท/ รอบ/ ตัว (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 รายได้จากการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง

รายได้	ค่าเฉลี่ย (บาท/ รอบ/ ตัว) ตามลักษณะการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง			
	ลักษณะที่ 1	ลักษณะที่ 2	ลักษณะที่ 3	ลักษณะที่ 4
1. ขายเปิดสาว	-	74.38	-	-
2. ขายไข่เปิด	1,236.45	973.93	1,385.92	483.67
3. ขายเปิดปลดระวาง	29.46	15.59	37.08	28.88
4. อื่น ๆ	-	-	-	-
รายได้รวม	1,265.92	1,063.9	1,423.01	512.55

หมายเหตุ รายได้จากการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง ในแบบต่าง ๆ ดังนี้

- การขายเปิดสาว ราคา 110-140 บาท ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาที่ยาวกว่าราคาเท่าไร
- การขายไข่เปิด ช่วง 1 ปีแรก ซื่อลูกเปิดเลี้ยงจนออกไข่ เก็บไข่จำหน่ายและจำหน่ายเปิดปลดระวาง ไข่เปิดจะออกครั้งแรกใน เดือนที่ 4 และให้ผลผลิตร้อยละ 90 คุณราคาไข่ ณ ตอนนั้น คุณ 25 วันใน 1 เดือน และคุณ 8 เดือน ปีที่ 2 ให้ผลผลิตร้อยละ 70 คุณราคาไข่ ณ ตอนนั้น คุณ 25 วันใน 1 เดือน และคุณ 12 เดือน และปีที่ 3 ให้ผลผลิตร้อยละ 60 ระยะเวลาในการเลี้ยง 1 รอบโดยเฉลี่ย 3 ปี (ขึ้นอยู่กับลักษณะการเลี้ยงว่าเป็นแบบใด)
- การขายเปิดปลดระวาง ขายเป็นตัว ราคา ณ ตอนนั้นที่ให้ข้อมูลหรือที่เกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง เคยขายได้

การเปรียบเทียบลักษณะการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งมีอิทธิพลต่อต้นทุนเฉลี่ยต่อรอบต่อตัวและรายได้เฉลี่ยต่อรอบต่อตัว

การเปรียบเทียบลักษณะการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งมีอิทธิพลต่อต้นทุนเฉลี่ยต่อรอบต่อตัว

จากการทดสอบสมมติฐานสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งแบบที่ 3 เมื่อเปรียบเทียบกับแบบที่ 1 และแบบที่ 4 มีต้นทุนรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 นอกนั้นต้นทุนรวมของลักษณะการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งคู่ที่เหลือมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบลักษณะการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งมีอิทธิพลต่อต้นทุนเฉลี่ยต่อรอบต่อตัว

รายการ	ลักษณะการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง				F	p-value
	ลักษณะที่ 1	ลักษณะที่ 2	ลักษณะที่ 3	ลักษณะที่ 4		
ต้นทุนรวม	75.76 ^A	111.20 ^{AB}	209.81 ^B	86.19 ^A	26.220 ^a	< 0.001*

^a Brown-Forsythe Statistic (Asymptotically F distributed.)

* มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) และตัวอักษรที่แตกต่างกันในแถวบนแสดงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

การเปรียบเทียบลักษณะการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งมีอิทธิพลต่อรายได้เฉลี่ยต่อรอบต่อตัว

ลักษณะการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งแบบที่ 4 เมื่อเปรียบเทียบกับแบบที่ 1 และแบบที่ 3 มีรายได้รวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 นอกนั้นรายได้รวมของลักษณะการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งคู่ที่เหลือมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบลักษณะการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งต่อต้นทุนและรายได้เฉลี่ยต่อรอบต่อตัว

รายการ	ลักษณะการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง				F	p-value
	ลักษณะที่ 1	ลักษณะที่ 2	ลักษณะที่ 3	ลักษณะที่ 4		
รายได้รวม	1,265.92 ^A	1,063.9 ^{AB}	1,423.01 ^A	512.55 ^B	15.608 ^a	< 0.001*

^a Brown-Forsythe Statistic (Asymptotically F distributed.)

* มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) และตัวอักษรที่แตกต่างกันในแถวบนแสดงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

ปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงเปิดโล่ง

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในปัจจุบันระบบการเลี้ยงเปิดแบบโล่งมีความจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด สภาพะการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทำให้เกิดความเสี่ยงต่อระบบการเลี้ยงเปิดโล่ง ผลการศึกษาปัจจัยเสี่ยงในการเลี้ยงเปิดโล่งซึ่งประกอบไปด้วยความเสี่ยงด้านการผลิต ด้านสถาบัน ด้านการเงิน และด้านทรัพยากรมนุษย์ความเสี่ยงในการเลี้ยงเปิดโล่งมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 5)

การเลี้ยงเปิดโล่งมีความเสี่ยงทางด้านการผลิต ค่าเฉลี่ย 2.49 รองลงมาได้แก่ ความเสี่ยงด้านการเงิน ค่าเฉลี่ย 2.14 ความเสี่ยงด้านทรัพยากรมนุษย์ ค่าเฉลี่ย 2.08 และความเสี่ยงด้านสถาบัน ค่าเฉลี่ย 1.95

ปัจจัยเสี่ยงของการเลี้ยงเปิดโล่งในด้านการผลิต พบว่า ในภาพรวมมีความเสี่ยงในระดับน้อย เกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดโล่ง ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีความเสี่ยงในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.19 รองลงมาได้แก่ พื้นที่ในการเลี้ยงเปิดโล่ง ค่าเฉลี่ย 3.10 และขาดความสมบูรณ์ของอาหาร ค่าเฉลี่ย 2.85

ปัจจัยเสี่ยงของการเลี้ยงเปิดโล่งในด้านสถาบัน พบว่า ในภาพรวมมีความเสี่ยงอยู่ในระดับน้อย โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดโล่งระบุว่า นโยบายของรัฐไม่ส่งเสริมการเลี้ยงเปิดโล่งมีความเสี่ยงอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.08 รองลงมาได้แก่ กฎระเบียบในการเคลื่อนย้ายสัตว์ ค่าเฉลี่ยร้อยละ 1.82

ปัจจัยเสี่ยงของการเลี้ยงเปิดโล่งในด้านการเงินในภาพรวมมีความเสี่ยงอยู่ในระดับน้อย ขาดแคลนเงินทุนมีความเสี่ยงอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.33 ภาระหนี้สิน ค่าเฉลี่ย 2.27 ขาดสินเชื่อ ค่าเฉลี่ย 2.04 ผลตอบแทนไม่คุ้มค่า ค่าเฉลี่ย 1.94

ปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อการเลี้ยงเปิดโล่งด้านทรัพยากรมนุษย์ ในภาพรวมมีความเสี่ยงอยู่ในระดับน้อย การขาดการรวมกลุ่ม ค่าเฉลี่ย 2.27 ความไม่เข้มแข็งของกลุ่มผู้เลี้ยงเปิดโล่ง ค่าเฉลี่ย 2.21 อำนาจต่อรองระหว่างผู้เลี้ยงกับพ่อค้าคนกลาง ค่าเฉลี่ย 2.05

ตารางที่ 5 ปัจจัยเสี่ยงในด้านต่าง ๆ ของการเลี้ยงเปิดโล่ง

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
ด้านการผลิต		
1. ขาดความรู้ในการเลี้ยง	1.77	น้อยที่สุด
2. ขาดความอุดมสมบูรณ์ของอาหาร	2.85	ปานกลาง
3. การแพร่ระบาดของโรค	1.86	น้อย
4. การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ	3.19	ปานกลาง
5. ความไม่แน่นอนของปริมาณผลผลิต	2.41	น้อย
6. ความไม่แน่นอนของราคาผลผลิต	2.22	น้อย
7. พื้นที่ในการเลี้ยงเปิดโล่ง	3.10	ปานกลาง
ด้านการผลิต	2.49	น้อย

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
ด้านสถาบัน		
1. นโยบายของภาครัฐ(ไม่ส่งเสริม)	2.08	น้อย
2. กฎระเบียบในการเคลื่อนย้ายสัตว์(การขออนุญาต)	1.82	น้อย
ด้านสถาบัน	1.95	น้อย
ด้านการเงิน		
1. ขาดแคลนเงินทุน	2.33	น้อย
2. ภาระหนี้สิน	2.27	น้อย
3. ขาดสินเชื่อ	2.04	น้อย
4. ผลตอบแทนไม่คุ้มค่า	1.94	น้อย
ด้านการเงิน	2.14	น้อย
ด้านทรัพยากรมนุษย์		
1. ขาดแคลนแรงงาน	1.90	น้อย
2. สุขภาพของเกษตรกร	1.96	น้อย
3. ขาดการรวมกลุ่ม	2.27	น้อย
4. ความไม่เข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยง	2.21	น้อย
5. อำนาจต่อรองระหว่างผู้เลี้ยงกับพ่อค้าคนกลาง	2.05	น้อย
ด้านทรัพยากรมนุษย์	2.08	น้อย

หากเปรียบเทียบระดับความเสี่ยงเฉลี่ยในแต่ละด้านจำแนกตามลักษณะการเลี้ยงเปิดโล่งตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่าลักษณะการเลี้ยงเปิดโล่งไม่มีอิทธิพลต่อระดับความเสี่ยงในแต่ละด้าน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบระดับความเสี่ยงเฉลี่ยในแต่ละด้านจำแนกตามลักษณะการเลี้ยงเปิดโล่ง

ปัจจัย	ลักษณะการเลี้ยงเปิดโล่ง				F	p-value
	ลักษณะที่ 1	ลักษณะที่ 2	ลักษณะที่ 3	ลักษณะที่ 4		
ด้านการผลิต	2.53	1.95	2.52	2.52	1.725	0.166
ด้านสถาบัน	2.17	1.63	2.15	1.83	1.397	0.247
ด้านการเงิน	2.28	1.59	2.33	2.08	1.500	0.218
ด้านทรัพยากรมนุษย์	2.27	1.90	2.31	1.94	1.754	0.160

* มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) และตัวอักษรที่แตกต่างกันในแถวอนแสดง ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

รูปแบบการปรับตัวของครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งต่อปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้น

รูปแบบการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ข้อมูลจากการสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย สามารถสรุปได้ดังนี้

ความเสี่ยงทางด้านการผลิต (1) เกษตรกรบางส่วนมีการหาความรู้ในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเพิ่มเติม เพื่อให้การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งมีต้นทุนที่ลดลงและมีผลผลิตที่เพิ่มขึ้น (2) การปรับตัวเพื่อรองรับการขาดความอุดมสมบูรณ์ของอาหารในพื้นที่นา พบว่า มีแนวทางหลากหลาย เช่น การสูบน้ำเข้าพื้นที่นาการย้ายพื้นที่เลี้ยง การปรับมาเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งแบบขังคอก การเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น หรือการเพิ่มอาหารเสริมให้กับเป็ดที่เลี้ยง (3) การแพร่ระบาดของโรค เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งโดยส่วนใหญ่ มีการเฝ้าระวังเรื่องโรคระบาดและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐเป็นอย่างดี หากพื้นที่ใดมีโรคระบาด แนวทางการปรับตัวคือการย้ายพื้นที่การทำลายเป็ดทั้งฝูงในฝูงที่พบว่าเป็ดเป็นโรค การฉีดวัคซีน เป็นต้น (4) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แนวทางการปรับตัว ได้แก่ การสูบน้ำเข้าพื้นที่นาหากพื้นที่นาประสบกับภาวะแห้งแล้ง การลดจำนวนเป็ดที่เลี้ยงในแต่ละรอบลง เนื่องจากอาหารไม่อุดมสมบูรณ์ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งการปรับมาเลี้ยงแบบขังคอก (5) ความไม่แน่นอนของปริมาณผลผลิตและราคาผลผลิต พบว่า แนวทางในการรับมือความเสี่ยงดังกล่าว คือ การลดจำนวนเป็ดที่เลี้ยงในแต่ละรอบลง หรือการเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นในช่วงที่ราคาผลผลิตตกต่ำ (6) พื้นที่ในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง หากพื้นที่ไม่มีความอุดมสมบูรณ์เกษตรกร จะทำการย้ายพื้นที่ หรือหาแหล่งน้ำ หรือลดจำนวนเป็ด หรือหันมาเลี้ยงแบบขังคอก

ความเสี่ยงด้านสถาบัน เนื่องจากนโยบายภาครัฐไม่ส่งเสริมการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งที่พบคือ การขึ้นทะเบียนผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเพื่อให้ได้รับการดูแลจากหน่วยงานภาครัฐ หรือการหยุดเลี้ยงไปประกอบอาชีพอื่น หรือการปรับรูปแบบการเลี้ยงไปเลี้ยงแบบขังคอก

ความเสี่ยงด้านการเงิน ซึ่งประกอบไปด้วย การขาดแคลนเงินทุน ภาระหนี้สิน ขาดสินเชื่อ และผลตอบแทนไม่คุ้มค่า แนวทางการปรับตัวที่พบ การไปกู้ยืมเงินเพิ่มมาลงทุนในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง การขอประนอมหนี้ การหันไปประกอบอาชีพอื่นด้วยเพื่อหารายได้มาจุนเจือ และการเพิ่มจำนวนเป็ดที่เลี้ยงในแต่ละรอบเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

ความเสี่ยงด้านทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งประกอบไปด้วย การขาดแคลนแรงงาน สุขภาพของเกษตรกร การขาดการรวมกลุ่ม ความไม่เข้มแข็งของเกษตรกรผู้เลี้ยง อำนาจต่อรองระหว่างผู้เลี้ยงกับพ่อค้าคนกลาง แนวทางการปรับตัวที่พบเป็นการหันมาพึ่งพิงแรงงานในครัวเรือน การดูแลรักษาสุขภาพ

อภิปรายผล

เศรษฐกิจการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ซึ่งครอบคลุมการวิเคราะห์สภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งลักษณะการผลิต ต้นทุนและผลตอบแทน จากการศึกษาพบว่า มีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงในระดับครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง โครงสร้างในระดับครัวเรือนของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในภาคใต้ ยังคงสะท้อนวิถีการทำเกษตรไทยในอดีต โดยผู้ชายเป็นผู้นำในการทำเกษตรกรรมสอดคล้องกับงานศึกษาการจัดการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในจังหวัดปทุมธานีของ ชิดชนก สินธุสุวรรณ (2556) บทบาทของผู้หญิงส่วนใหญ่เป็นผู้สนับสนุนหรือผู้ช่วยและดูแล นอกจากนี้โครงสร้างอายุของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งโดยส่วนใหญ่เมื่อเทียบกับอาชีพเกษตรกรรมอื่น ๆ พบว่า อยู่ในวัยกลางคนที่กำลังเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ซึ่งยังไม่ส่งผลในระยะยาวต่อผลิตภาพในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งมากนักเมื่อเทียบกับอาชีพเกษตรกรรมอื่น ๆ

2) เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งมีการพึ่งพิงภาคเกษตรอยู่ในอัตราที่สูง ลักษณะโครงสร้างครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเป็นครัวเรือนขนาดเล็ก ประสบการณ์ในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งโดยเฉลี่ยประมาณ 10 ปี ในภาพรวมแรงงานของสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งโดยส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตร โดยเฉพาะการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเป็นหลักสอดคล้องกับงานศึกษาสุริยพงศ์ วัฒนาศักดิ์ และอรรณศักดิ์ พลบำรุง (2549) โดยสมาชิกส่วนใหญ่ในครอบครัวเป็นแรงงานในภาคเกษตรเป็นหลัก สมาชิกส่วนใหญ่ในครอบครัวเป็นแรงงานในภาคเกษตรสะท้อนให้เห็นว่าอัตราการพึ่งพิงภาคเกษตรค่อนข้างสูง

3) การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งพึ่งพิงแรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก จากการศึกษาพบว่า การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งโดยส่วนใหญ่ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก ไม่นิยมการจ้างแรงงานนอกครัวเรือนสอดคล้องกับงานศึกษาของชิดชนก สินธุสุวรรณ (2556); สุริยพงศ์ วัฒนาศักดิ์ และอรรณศักดิ์ พลบำรุง (2549) เนื่องจากโดยส่วนใหญ่การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในภาพรวมมีจำนวนเป็ดไม่มากเฉลี่ยประมาณ 1,000 ตัว การจ้างแรงงานนอกครัวเรือนจะเกิดขึ้นในกรณีที่มีการเลี้ยงเป็ดจำนวนมาก

4) แหล่งที่มาของรายได้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งไม่หลากหลาย แหล่งที่มาของรายได้ก่อนหักค่าใช้จ่ายหลักมาจากภาคเกษตร โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง มีแหล่งที่มาของรายได้ส่วนใหญ่มาจากการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ส่วนรายได้อื่น ๆ มาจากการปลูกพืชชนิดอื่นและการเลี้ยงสัตว์ อาชีพการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งจะมีความเสี่ยงหากมีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ที่ได้จากการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ปัจจัยสำคัญในปัจจุบันที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ส่วนหนึ่งมาจากค่าครองชีพที่สูงขึ้นและรายได้ที่ได้จากการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งที่ลดลง เนื่องจากปัจจัยทางธรรมชาติที่ทำให้ผลผลิตที่ได้จากการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งลดลง นอกจากนี้ ภาพรวมด้านการเงินของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง พบว่า การออมยังคงอยู่ในระดับที่ไม่สูงมาก อย่างไรก็ตาม การกั๊ยมีส่วนใหญ่เป็นการกั๊ยมาลงทุนเพื่อการเกษตร ซึ่งโดยส่วนใหญ่นำมาลงทุนในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งจึงยังคงเป็นการนำเงินมาลงทุนให้เกิดผลผลิตทางการเกษตร

5) ค่าใช้จ่ายด้านสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งค่อนข้างสูง ค่าใช้จ่ายด้านสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง (คิดเป็นร้อยละ 15 ของรายจ่ายทั้งหมด) เช่น งานแต่งงาน งานศพ งานบวช ส่วนหนึ่งเนื่องจากการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งจำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายทางสังคมในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับงานประเพณีต่าง ๆ ในพื้นที่

6) อาชีพเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งและอาชีพทำน้ายังคงมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างมากในลักษณะการพึ่งพาซึ่งกันและกันและเกื้อกูลกัน การเป็ดไล่ทุ่งจึงมีส่วนสำคัญในการกำจัดศัตรูข้าวและให้ปุ๋ยจากมูลเป็นการพึ่งพากันระหว่างชาวนาและเจ้าของเป็ด หากอาชีพใดอาชีพหนึ่งลดหรือเลิกไปก็จะส่งผลกระทบต่ออีกอาชีพ เนื่องจากต่างเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่การผลิตสอดคล้องกับความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตและผลผลิตซึ่งมีลักษณะเกื้อหนุนกัน (ประยงค์ เนตยารักษ์, 2550)

7) โครงสร้างลักษณะการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งมี 4 ลักษณะ โดยที่พบในพื้นที่ศึกษาในภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นการซื้อเป็ดปลดตระวางมาเลี้ยง แตกต่างไปจากการเลี้ยงในภาคกลางและภาคตะวันออก ที่ไม่นิยมการเลี้ยงเป็ดปลดตระวางลักษณะการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในพื้นที่ภาคใต้ เป็นการซื้อเป็ดปลดตระวางมาเลี้ยงโดยจะใช้เวลาในการเลี้ยงสั้นกว่าลักษณะการเลี้ยงเป็ดแบบอื่น

8) การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งมีต้นทุนคงที่ค่อนข้างต่ำผลตอบแทนค่อนข้างดี จากการศึกษาพบว่า ต้นทุนหลัก ๆ ในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งประกอบด้วยต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่ ในส่วนของต้นทุนผันแปร พบว่าต้นทุนหลักเป็นค่าอาหารเป็ด รองลงมาได้แก่ อาหารเสริมซึ่งจะต้องทำการซื้อให้เป็ดกินในช่วงที่เป็นลูกเป็ด ค่าลูกเป็ด เป็ดสาว หรือเป็ดปลดตระวาง เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งโดยส่วนใหญ่ระบุว่าสาเหตุที่มาเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเนื่องจากเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ที่ดีให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง

ปัจจัยเสี่ยงและรูปแบบในการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง

สภาวะการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในปัจจุบันทำให้เกิดความเสี่ยงต่อระบบการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ดังนั้น เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและหาทางป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งทั้งในระยะสั้นและระยะยาว จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งมีความเสี่ยงทางด้านการผลิตสูงกว่าด้านอื่น โดยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อย มีประเด็นที่สำคัญดังนี้

(1) การลดลงของพื้นที่นาและแหล่งน้ำ การลดลงของพื้นที่นาและแหล่งน้ำเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้มีการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง โดยในปัจจุบันเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง โดยส่วนใหญ่ไม่ต้องการขยายการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเนื่องจากพื้นที่นาในปัจจุบันมีจำกัดและประสพภาวะขาดแคลนแรงงานเป็นหลัก

(2) ที่นาขาดความอุดมสมบูรณ์ของอาหารที่จะใช้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ความอุดมสมบูรณ์ของอาหารในพื้นที่ที่จะใช้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งใช้เลือกพื้นที่ในการเลี้ยง นอกจากนี้ความอุดมสมบูรณ์ของอาหารในพื้นที่เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งยังเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อผลผลิตของเป็ดไล่ทุ่ง

เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งโดยส่วนใหญ่ระบุว่าหอยเชอร์รี่ และกุ้ง ปู ปลา มีในปริมาณที่ลดลง โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในปัจจุบันส่วนหนึ่งมีความต้องการจะเลิกเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเนื่องจากพื้นที่ที่ใช้ในการเลี้ยงเป็ดขาดความอุดมสมบูรณ์

(3) ความเสี่ยงที่เกิดจากโรคระบาด โดยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง โดยส่วนใหญ่ระบุว่าไม่เคยประสบกับปัญหาโรคระบาด ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐในการป้องกันการระบาดของไข้หวัดนก โดยโรคที่พบโดยทั่วไปในเป็ดไล่ทุ่งปัจจุบัน ได้แก่ โรคกาฬโรค รองลงมา ได้แก่ อหิวาต์ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้สถานการณ์ปัจจุบันความเสี่ยงที่เกิดจากโรคระบาดโดยเฉพาะโรคไข้หวัดนกจะไม่มีมากแต่ผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งยังต้องเฝ้าระวัง

(4) การใช้สารเคมีในนาข้าว เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งต้องพึ่งพิงเกษตรกรผู้ปลูกข้าว อย่างไรก็ตาม หากมีการใช้สารเคมีในนาข้าวอาจส่งผลกระทบต่อ การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งระบุว่าในบางพื้นที่เจ้าของพื้นที่นาที่มีการใช้สารเคมีในนาข้าวซึ่งเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งไม่ทราบก่อนเอาเป็ดไล่ทุ่งไปลง ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีในนาข้าวคือจะทำให้เป็ดตาบอด เป็ดตาย และเป็ดป่วย

(5) การอพยพเข้ามาของนกปากห่างในพื้นที่ นกปากห่างที่อพยพเข้ามาในพื้นที่จะเข้ามาเก็บกินหอยเชอร์รี่ซึ่งเป็นอาหารสำคัญของเป็ดไล่ทุ่ง ส่งผลให้หอยเชอร์รี่ซึ่งเป็นศัตรูของต้นข้าวหมดไป ในขณะที่เดียวกันทำให้แหล่งอาหารที่สำคัญของเป็ดไล่ทุ่งลดน้อยลงไปด้วย โดยในปัจจุบันพบการเข้ามาของนกปากห่างในพื้นที่และส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหารในพื้นที่นาที่จะใช้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง

(6) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อ การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง สภาพความแปรปรวนทางภูมิอากาศของแต่ละพื้นที่ย่อมมีผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตรในแต่ละพื้นที่ ซึ่งความผันผวนของผลผลิตจะส่งผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง จากการสำรวจพบว่า ในปีที่ทำ การสำรวจภัยแล้งมีส่งผลกระทบต่อผลผลิตของเป็ดไล่ทุ่ง ในระยะยาวปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะทวีความรุนแรงมากขึ้น

(7) ความเสี่ยงทางการผลิตเป็นความเสี่ยงหลักในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง สภาพการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทำให้เกิดความเสี่ยงต่อระบบการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ในภาพรวมจะเห็นได้ว่าความเสี่ยงที่เกิดขึ้นทางเกษตรกรรมของการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในเขตภาคใต้ตอนบนจะเป็นความเสี่ยงทางการผลิต ปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในด้านการผลิตประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีความเสี่ยง พื้นที่ในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง และขาดความสมบูรณ์ของอาหาร

ในส่วนของรูปแบบการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งต่อปัจจัยเดียวที่เกิดขึ้นมีความไม่หลากหลาย และมีข้อจำกัด โดยการปรับตัวเพื่อรองรับปัญหาโดยส่วนใหญ่เป็นการปรับตัว เพื่อแก้ปัญหาในระยะสั้น โดยจะเห็นได้ว่ารูปแบบการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ไม่หลากหลาย ตัวอย่างแนวทางการปรับตัว เช่น การสูบน้ำเข้าพื้นที่นา การปรับมาเลี้ยงแบบขังคอก การลดจำนวนเป็ดใน 1 รอบ การย้ายพื้นที่การขังคอก เป็นต้น

โดยในภาพรวมเศรษฐกิจการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในภาคใต้ในพื้นที่ศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา รวมทั้งปัจจัยเสี่ยงและรูปแบบการปรับตัวต่อปัจจัยเสี่ยงของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งสามารถสรุปได้ดังภาพที่ 2

<p style="text-align: center;">เศรษฐกิจการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ฟุ้งฟิงภาคเกษตรในอัตราที่สูง - ฟุ้งฟิงแรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก - แหล่งที่มาของรายได้ไม่หลากหลาย - ค่าใช้จ่ายด้านสังคมค่อนข้างสูง - การทำนากับการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งมีลักษณะเกี่ยวคู่กัน - ส่วนใหญ่เป็นการซื้อเป็ดปลดตรงมาเลี้ยง - ผลตอบแทนค่อนข้างดี 	<p style="text-align: center;">ปัจจัยเสี่ยงในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความเสี่ยงที่สำคัญคือ ความเสี่ยงด้านการผลิต โดยเฉพาะความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พื้นที่ในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง - ปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญคือ การลดลงของที่นาและแหล่งน้ำที่นาขาดความอุดมสมบูรณ์ของอาหารที่ใช้เลี้ยง ความเสี่ยงการใช้สารเคมีในนาข้าว การอพยพของช่างเข้ามาในพื้นที่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
<p>เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง</p>	
<p style="text-align: center;">การปรับตัวต่อปัจจัยเสี่ยง</p> <ul style="list-style-type: none"> - การปรับตัวไม่หลากหลายและมีข้อจำกัดเป็นการปรับตัวในระยะสั้น - ตัวอย่างแนวทางการปรับตัว เช่น การสูบน้ำเข้าพื้นที่นา การปรับมาเลี้ยงแบบขังคอก การลดจำนวนเป็ดใน 1 รอบ การย้ายพื้นที่ 	<p style="text-align: center;">ข้อเสนอแนะในการปรับตัว</p> <ul style="list-style-type: none"> - การส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยง - การพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำ - การส่งเสริมให้ประกอบอาชีพเสริม - การจัดทำสัมมะโนผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งที่ถูกต้องและทันสมัย

ภาพที่ 2 สรุปผลการศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จากการศึกษาเศรษฐกิจการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งรวมทั้งปัจจัยเสี่ยงในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง พบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนด้านการเลี้ยงให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งให้มากขึ้น โดยการส่งเสริมหรือสนับสนุนควรเป็นไปในลักษณะที่ทำให้วิถีการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งผสมผสานและเกี่ยวคู่กับวิถีการทำนาได้อย่างสมดุล รวมทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับระบบสุขภาพของการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งให้กับเกษตรกร และการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการจดบันทึกการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง รวมทั้งการทำบัญชีรายรับ รายจ่ายเพื่อให้ทราบต้นทุนการเลี้ยงที่แท้จริง ผลผลิตที่แท้จริง และรายได้ที่แท้จริง เพื่อสามารถนำไปวางแผนการใช้จ่ายของครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง

2) จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยเสี่ยงในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งที่มีลักษณะการเลี้ยงที่กระจายไปตามพื้นที่ต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำในพื้นที่และปริมาณน้ำในพื้นที่ โดยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและปัญหาภัยแล้งจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำในพื้นที่ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการในการทำเกษตรกรรมโดยทั่วไป และการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นสำคัญ การพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำในพื้นที่จึงมีความสำคัญ

เพื่อให้เกษตรกรโดยทั่วไปและเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง การจัดการในระดับพื้นที่หน่วยงานในพื้นที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์แหล่งน้ำ ซึ่งการดำเนินการอนุรักษ์ พัฒนา ปรับปรุงทรัพยากรน้ำแหล่งน้ำในพื้นที่

3) จากการศึกษาพบว่า ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นทางเกษตรกรรมของการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเป็นความเสี่ยงทางด้านการผลิต ความเสี่ยงในการผลิตที่เกิดขึ้นจะทำให้รายได้ที่ได้จากการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งลดลง เนื่องจากผลผลิตไข่ที่ลดลง เพื่อลดผลกระทบดังกล่าวเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งควรได้รับการส่งเสริมให้มีอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ในช่วงที่ผลผลิตไข่ลดลงหรือช่วงที่หยุดพักการเลี้ยง ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะต้องดำเนินการผ่านกลยุทธระดับจังหวัดหน่วยงานต่าง ๆ ทางกรมเกษตรร่วมกับปศุสัตว์อำเภอและปศุสัตว์จังหวัดเข้าไปส่งเสริมอาชีพให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งซึ่งอาจดำเนินการในระดับชุมชนควบคู่กันไปโดยโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับชุมชนดำเนินการส่งเสริมอาชีพให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในพื้นที่

4) จากการศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งบางส่วนยังคงหลีกเลี่ยงไม่ลงทะเบียนและทำการเคลื่อนย้ายสัตว์ข้ามพื้นที่โดยไม่ขออนุญาต ข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในแต่ละพื้นที่ไม่ทันสมัย โดยการจัดทำพื้นที่ที่เหมาะสมในการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเป็นแนวทางที่จะช่วยส่งเสริมการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งและควบคุมการระบาดของโรคได้อีกแนวทางหนึ่ง เพื่อให้อาชีพการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งยังคงอยู่คู่กับวิถีเกษตรกรรมของไทยมากกว่าการส่งเสริมให้เกษตรกรเลิกเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งแล้วหันไปเลี้ยงในระบบปิดแทน

5) เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งบางส่วนยังขาดความรู้เรื่องการตลาด และการแปรรูปผลผลิตหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการให้ความรู้ในเรื่องการตลาด และการแปรรูปผลผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตจาก เพื่อที่จะสามารถวางแผนการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งได้อย่างถูกต้องสอดคล้องกับสภาวะตลาด และมีความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิต เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิต ในส่วนของการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง อาจมีความเป็นไปได้น้อยในการที่เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งจะรวมตัวกันเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการขาดองค์ความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการบริหารกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง

รายการอ้างอิง

- กรมปศุสัตว์. (2555). *ยุทธศาสตร์ไก่พื้นเมืองและเป็ดไล่ทุ่ง*. วันที่ค้นข้อมูล 21 มีนาคม 2558, เข้าถึงได้จาก http://planning.dld.go.th/th/index.php?option=com_content&view=article&id=362&Itemid=141
- กรมปศุสัตว์. (2557). *สรุปข้อมูลสถิติเกษตรกร-เป็ด*. วันที่ค้นข้อมูล 20 มีนาคม 2558, เข้าถึงได้จาก http://ict.dld.go.th/th2/images/stories/stat_web/yearly/2557/book2557/07.pdf
- กรรณิกา อุตสาสาร. (2555). *การเมืองว่าด้วยเป็ดไล่ทุ่ง : วาทกรรมใช้หวัดนกและการต่อรองของเกษตรกร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คุณภาพ เต็มปิยพล, สุวิชา เกษมสุวรรณ และวราพร พิมพ์ประไพ. (2555). *รูปแบบการเลี้ยงและการผลิตเป็ดไข่ในจังหวัดสุพรรณบุรี อยุธยา และนครปฐม*. วันที่ค้นข้อมูล 22 มีนาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://kucon.lib.ku.ac.th/Fulltext/KC5003001.pdf>
- ชิตชนก สีนรุสุวรรณ. (2556). *การจัดเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งในจังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตร์ มหาบัณฑิต, สาขาการจัดการทรัพยากรเกษตร, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทวีศักดิ์ ส่งเสริม. (2551). *การศึกษาโครงการระบบตลาดข้อตกลงสินค้าปศุสัตว์ (เป็ดเนื้อ) ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ธัญญธร จรรย์ยานนท์, วิภาวรรณ ปาณะพล, วิโรจน์ วนาสิริชัยวัฒน์, รักไทย งามภักดี, นพพร ปานจินดา, เวียงทอง อินทอง และนิสาชล ศรีอ่อน. (2549). *การเลี้ยงการจัดการและต้นทุนการผลิตจากอาชีพการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในโซนภาคกลางและภาคตะวันออก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ประภากร ธาราฉาย. (2553). *การผลิตสัตว์ปีก*. วันที่ค้นข้อมูล 10 เมษายน 2558, เข้าถึงได้จาก http://www.animal.mju.ac.th/E-book/t_prapakorn/prapakorn.html
- ประยงค์ เนตยารักษ์. (2550). *เศรษฐศาสตร์การเกษตร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพโรจน์ เสงแสงชัย. (2549). *การศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงเป็ดไข่แบบฟาร์มปล่อยลานและแบบไล่ทุ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาธุรกิจการเกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ภาสกร ธรรมโชติ, เจษฎา รัตนวุฒิ และอารีรัตน์ ทศดี. (2559). *เศรษฐกิจการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในภาคใต้ของประเทศไทยภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุริยพงษ์ วัฒนาศักดิ์ และอรรณงค์ พลบำรุง. (2549). ผลกระทบนโยบายการควบคุมการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งต่อการใช้สารเคมีในจังหวัดชัยนาท. *Environment Natural Resource Journal*, 4(1-2), 191-199.
- Tiensen, T., Chaitaweesub P., Songserm T., Chaisingh A., Hoonsuwan W., Buranathai C., Parakamawongsa T., Premashtira S., Amonsin A., Gilbert M., Nielen M., & Stegeman A. (2005). Highly Pathogenic Avian Influenza H5N1. *Thailand, Emerging Infectious Diseases*, 11, 1664-1672.

